

AKADEMİK BÜLTEN

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği

ISSN 2148-5089
Cilt: 15 Sayı: 1,2 Eylül 2023

Çocuk İşçiler

Prof. Dr. Aydın ŞIK

Sanat Eğitimi ve İş Eğitimi

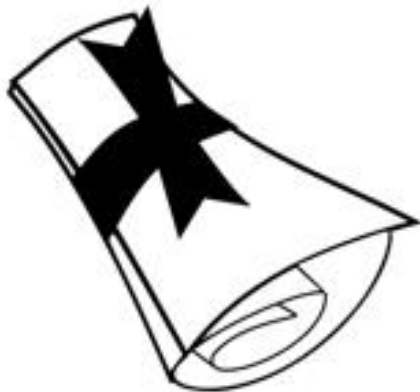
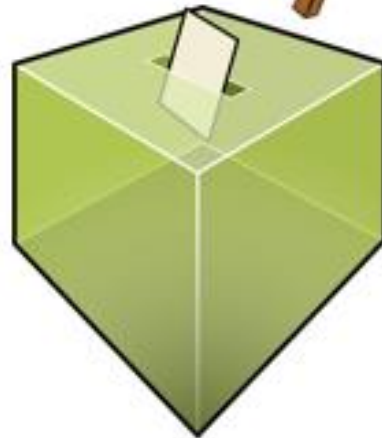
Prof. Dr. Serap ETİKE

TÜİK ADNKS İle YSK'nın Nüfus ve Seçmen Sayılarının Karşılaştırılması: 14 Mayıs 2023 Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

Yükseköğretimin Önemi ve Finansmanı

Dr. Öğretim Üyesi Haydar Lütfü E.JDER

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği

AKADEMİK BÜLTEN

ISSN 2148-5089

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Resmi yayın organıdır. Yaygın, Süreli, Yılda 2 sayı yayınlanır.

İçindekiler

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Yönetim Kurulu

Başkan ve Akademik Bülten İmtiyaz Sahibi

Prof. Dr. Gülgün ALPAN

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

II. Başkan ve Editör

Prof. Dr. Tuğba ASRAK HASDEMİR

A. Hacı Bayram Veli Üniv. İletişim Fakültesi

Sayman

Dr. Öğretim Üyesi Haydar L. EJDER

A. Hacı Bayram Veli Üniv. İktisadi ve İdari

Bilimler Fakültesi

Genel Sekreter

Prof. Dr. Aydın ŞİK

Gazi Üni. Mimarlık Fakültesi

Üye

Prof. Ülkü ÖZGÜR

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Sorumlu Müdür:

Prof. Dr. Tuğba ASRAK HASDEMİR

İletişim:

Ataç 1 Sokak, No: 3/7, Ömerbey Apt.

Yenişehir / Ankara

Tel: (0312) 231 39 75 - 77

E-posta:

ogretimuyeleridernegigaziunive@gmail.com

Web: <https://gazilider.org/>

(Bülten yazılarında belirtilen görüşler yazarların sorumluluğundadır.)

Grafik Tasarım

Prof. Dr. Gülgün ALPAN

Dizgi

Prof. Dr. Aydın ŞİK

Başyazı.....iv
Prof. Dr. Gülgün ALPAN

Çocuk İşçiler.....5-20
Prof. Dr. Aydın ŞİK

Sanat Eğitimi ve İş Eğitim.....21-27
Prof. Dr. Serap ETİKE

TÜİK ADNKS İle YSK'nın Nüfus ve Seçmen Sayılarının Karşılaştırılması: 14 Mayıs 2023 Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri.....28-32
Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

Yükseköğretimin Önemi ve Finansmanı..33-35
Dr. Haydar Lütfü EJDER

“Çocuklar her türlü ihmâl ve istismardan korunmalı, Onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel ele alınmalıdır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

BAŞYAZI

Değerli Öğretim Üyeleri,

Gazi Üniversiteli Öğretim Üyeleri Derneği'nin yayın organı olan Akademik Bültenin 15. Sayısı ile sizlerle tekrar karşılaşabildiğimiz için sevinçliyiz. Bültenin siz değerli öğretim üyeleri ile bağ kurmak ve paylaşımı sürdürmek için bir aracı olacağını umuyoruz. Bu sayıda bize destek veren yazar öğretim üyelerine teşekkür ediyoruz.

Bu sayıdaki ilk iki yazı, “Çocuk işçiliği ve Sanat eğitimi - İş eğitimi üzerinedir. Yazılar peş peşe okunduğunda birbirleri ile ilişkilendirilebilir, dolayısıyla bütüncül bir değerlendirmeye yol açarak düşündürebilir. Çocuklar, yetişkin olana kadar işçi olmadan sanat eğitimi ve iş eğitimi yoluyla topluma önemli ve değerli katkılar getirecek düzeye gelebilirler. Özgür bir birey olarak kendilerini ifade edebilirler.

Diğer iki yazıdan ilki “TUİK ADNKS İle YSK'nın Nüfus ve seçmen sayılarının karşılaştırılması: 14 Mayıs 2023 Milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri” yazısıdır. Yazı 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %2,23 oranında seçmenin listelerde bulunmadığı konusunu kanıtlarla göstermiş ve sonuçların yansımalarını önerilerle tartışmaya açmıştır. Yurttaşlık bilinci ve demokratik hak ve sorumluluklar bakımından dikkat çekicidir.

Bültendeki son yazı ise, yükseköğretimin önemi ve finansmanı ile ilgilidir. Yazı, yükseköğretimin finansman sorununu, Türkiye'nin milli geliri ile tartışmaya açmış, bu yöndeki kamu sorumluluğunu odağa almıştır.

Keyifli okumalar ve sağlıklı günler dileriz. Bundan sonraki sayılar için yazılarınızı bekliyoruz.

Saygılarımızla...

Gazi Üniversiteli Öğretim Üyeleri Derneği

Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Gülgün ALPAN

ÇOCUK İŞÇİLER

Prof. Dr. Aydın ŞIK Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Endüstriyel Tasarım Bölümü

Vladimir İlyiç Ulyanov Lenin: “Tek ayrıcalıklı sınıf çocuklardır”

1. GİRİŞ

Çocuk işçiliği, özel dikkat gerektiren, olumsuz sonuçları olan bir halk sağlığı sorunudur. Çocuk işçiliği sorunlarının üstesinden gelmek için multidisipliner bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. ILO'ya göre yoksulluk, çocuk işçiliğinin ardındaki tek önemli nedendir. Uygun fiyatlı okulların ve uygun fiyatlı eğitimin olmayışı, çocukları çalışmaya zorlayan bir diğer önemli faktördür. Bazı kültürel inançlar bu uygulamayı rasyonelleştirir ve çocuklar için karakter geliştirme ve beceri geliştirme olarak çocuk işçiliğini teşvik eder. Bazı kültürel gelenekler çocuk işçiliğini, ebeveynlerinin işlerine ayak işleri olarak teşvik eder. Sosyoekonomik eşitsizlikler, kötü yönetim ve uluslararası anlaşmaların kötü uygulanması, makroekonomik faktörler de düşük ücretli kayıt dışı ekonominin büyümesiyle çocuk işçiliğini teşvik etmektedir. Çocuk işçiliği, çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal psikososyal gelişimi de dahil olmak üzere normal refahını engeller. Bu halk sağlığı sorunu, yalnızca çocuk işçiliği yasa ve yönetmeliklerinin uygulanmasıyla ortadan kaldırılamaz. Herhangi bir kapsamlı

politika, çocukların ve ailelerinin eğitimi, erken çocukluk gelişim programlarına yatırım, kırsal alanlarda halk eğitimi görev güçleri oluşturulması, yetişkin ücretlerinin artırılmasına odaklanan politikaların uygulanması ve tüketicileri tarafından yapılan ürünleri satın almaktan caydırmaya yönelik bütüncül bir yaklaşımı kapsamalıdır. Bu nedenle yapılacak uygulamalar çocukların tüm haklarının korunmasını ve ILO standartlarının hükümlerini destekleyen koruyucu politika ve prosedürleri gerektirmektedir.

2. ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

“Çocuk işçiliği; Çocukların, çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltten, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar veren işlerde çalıştırılmaları olarak tanımlanabilir. Daha geniş bir ifade ile çocuklar için zihinsel, fiziksel, toplumsal ya da ahlaki açılardan tehlikeli ve zararlı işler, okula düzenli devam etmelerini engelleyerek eğitimlerini aksatmalarına veya okullarından erken ayrılmalarına yol açacak işler ve çocukların okula devam ederken uzun süren ve ağır işlerde çalıştırılmaları ‘çocuk işçiliği’ kavramı altında değerlendirilir” (1).

Çocuk istihdamı;

- Çok genç yaşta çalışmaya başlamak,
- Uzun çalışma süreleri,
- Gerek bedensel gerekse psikolojik açıdan kapasitelerini zorlayan koşullarda faaliyet göstermek,
- Çok az bir ücret karşılığı çalışmak,
- Bedensel, ruhsal ve psikolojik gelişimlerini engelleyen, sürekli tekrardan ibaret monoton işlerde çalışmak,
- Baskı, korku ve tehdit altında çalıştırılmak ve buna bağlı olarak heves duymadan faaliyet göstermek,
- Sokaklarda çalışmaktır (2-3).

Çocuk işçiliği veya çocukların işçi, hizmetçi ve çirak olarak kullanılması insanlık tarihinin büyük bir bölümünde uygulanmıştır. Ancak Sanayi Devrimi sırasında çocuk işçiliği doruk noktasına ulaşmıştır. Kalabalık ve kirli fabrikalar, güvenlik kurallarının olmaması ve uzun saatler dahil olmak üzere sefil çalışma koşulları normal sayılırdı. Çocuklara daha az ödeme yapılıyor ve sendikalarda örgütlenme olasılıkları daha düşüktü. Çalışan çocuklar genellikle okula gidemezdi bu da kırılması zor bir yoksulluk döngüsü yaratırdı. On dokuzuncu yüzyıl reformcuları ve işçi örgütleyicileri, kitleleri canlandırmak için çocuk işçiliğini kısıtlamaya ve çalışma koşullarını iyileştirmeye çalışmışlardır.

Tedarik ihtiyaçları ve endüstrinin ucuz, vasıfsız işgücü talebi, çocuk işçiliğinin önde gelen nedenlerinden bazılarıdır. Spesifik

olarak, küçük boy ve çeviklik gibi belirli fiziksel özellikleri gerektiren üretim süreçleri, çocukların istihdamına yol açmaktadır. Ayrıca fiyat baskıları, tedarikçileri özellikle tedarik zincirinin tepesindekileri en ucuz işgücünü bulmaya teşvik etmektedir. Yoksulluk, bu çocukları işi kabul etmeye yöneltmekte ya da ebeveynleri, aile gelirini desteklemek için onlardan çalışmalarını istemektedirler. Bu arz ve talep faktörleri, eğitime erişim eksikliği, eğitimliler için yetersiz istihdam olanakları, yolsuzluk ve sosyal tabakalaşma gibi sistemik, yapısal sorunlarla karşı karşıya bırakılmaktadır.

Resim 1. Fındık toplayan çocuk işçiler

Çalışan çocukların yüzde 12,9'unun aşırı sıcak/soğuk ya da aşırı nemli/nemsiz bir ortamda çalışmaktadırlar. Yüzde 10,8'inin kimyasal madde, toz duman veya zararlı gazlara maruz kaldığı görülmektedir. Çalışan çocukların yüzde 10,1'i zor duruş şekli ve zor hareketle veya ağır yük altında çalışmaktadırlar. Yüzde 10'u ise gürültü veya şiddetli sarsıntıya maruz kalmaktadırlar. Çalışan çocukların yüzde 6,4'ünün çalıştığı ortamda kaza riski ile karşı karşıya kaldığı, yüzde 4,6'sının ise çalıştığı işyerinde göz yorgunluğu veya görsel

odaklanma konusunda risk altında olduğu belirlenmiş bulunmaktadır(4).

Resim 2. Maden ocağında çalışan çocuk işçiler

Çocuk işçiliği, kökleri insanlık tarihine kadar uzanan eski bir sorundur. Çocuklar, farklı dönemlerde çeşitli boyutlarda sömürülmüştür. Sorun, yoksul ve gelişmekte olan ülkelerde daha yaygın görülmektedir. 1800'lerde çocuk işçiliği ekonomik hayatın ve endüstriyel büyümenin bir parçasıydı. 14 yaşından küçük çocuklar tarımda, fabrikalarda, madencilikte ve sokak satıcılığında çalıştırılmaktaydı. Yoksul ailelerin çocuklarının aile gelirine katılması bekleniyordu ve bazen 12 saatlik vardiyalarda tehlikeli koşullarda çalışmışlardır (5).

Resim 3. Ebeveyn ile beraber çalışan çocuk işçi

1900'lerde, İngiltere'de, yoksul ailelerin dörtte birinden fazlası, çocuklarını hastalık ve ölüm nedeniyle kaybetmiştir. Bu da ekstra mali desteklerinin azalmasına neden olmuştur. Erkekler cam fabrikalarında üç vardiya halinde yüksek ısıda çalışmışlardır. Çünkü fırınlar tüm gün açık tutulurdu. Üretkenliği artırmak için zaman harcanırken, kızlar fuhuşa zorlanmıştır. 1910'da Amerika Birleşik Devletleri'nde iki milyondan fazla çocuğun çalıştığı tahmin ediliyordu (7).

Resim 4. Cam üretim merkezinde günde 9 saat çalışan bu çocuk bir hafta sonra gece vardiyasında çalışacak (1908)

Resim 5. Okula gitmeyip ailesinin tütün ayıklamasına yardım eden çocuk işçiler (1916)

Eğitimin, ekonominin artması ve iş kanunlarının ortaya çıkmasıyla birlikte çocuk işçiliği azaldı. Ancak çocuk işçiliği, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde

dünyanın birçok yerinde hala yaygın bir sorundur. Tarımın gelişmesiyle birlikte çocuklar yine fabrikalarda değil, çoğunlukla ailelerin yanında çalıştırılmaya zorlandı. Çocuk işçiliğinin temel nedeni okulların olmaması ve yoksulluktur (7).

Çocuklar tarafından yapılan tüm işler çocuk işçiliği olarak sınıflandırılmamalıdır. Çocukların veya ergenlerin sağlıklarını ve kişisel gelişimlerini etkilemeyen veya okullarına engel olmayan işlere katılımı genellikle olumlu olarak kabul edilir. Bu, ailelere ev işlerinde yardımcı olmak, bir aile işinde yardımcı olmak veya okul saatleri dışında ve okul tatillerinde harçlık kazanmak gibi faaliyetleri içermektedir.

1900'lerde bir milyon insan fabrikalarda çalışırken zarar görmüştür. Birçok çocuk tehlikeli işlerde çalıştırılıyordu. Resim 6'da Lewis Hine'in bu karesinde sağ kolunu tehlikeli çalışma koşullarında kaybetmiş bir çocuk görülmektedir.

Resim 6. Lewis Hine'in bu karesinde sağ kolunu tehlikeli çalışma koşullarında kaybetmiş bir çocuk işçi

2.1. Çocuk işçiliği nedir?

Çocuk işçiliği, çocukların potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyen küresel bir sorundur. Çocuk işçiliği, çocuk haklarının ihlalidir. İş onlara zihinsel veya fiziksel zarar verebilir, tehlikeli durumlara maruz bırakabilir veya okula gitmelerini engelleyebilir.

Dünya çapında milyonlarca çocuk, çocuk işçisi olarak çalıştırılmaktadır. Tarlalarda, fabrikalarda, maden ocaklarında, hizmetçi, sokakta veya pazarlarda mal satmaktadırlar. Kızların temizlik, yemek yapma ve servis yapma gibi ev işleri yapma olasılığı erkeklerden daha fazladır. Uyuşturucu çeteleriyle çalışmak veya fuhuş yapmak gibi çocukların yapmaya zorlanabileceği işler de yasa dışı olaylardır.

Resim 7. Çocuk işçiler

Eğitim, çocuk işçiliğini azaltmak için kanıtlanmış bir stratejidir. Eğitime erişimin olmaması sömürü, cehalet ve yoksulluk döngüsünü devam ettirir. Gelecekteki seçenekleri sınırlar ve çocukları yetişkin olarak düşük ücretli işi kabul etmeye ve kendi çocuklarını yoksulluk içinde büyütmeğe zorlamaktadır. Eğitime erişimi

olan çocuklar, çocuk işçiliğinin kökenindeki yoksulluk döngüsünü kırabilir.

2.2. Çocuk işçi sayısı

ILO, yüzde 70'inin tarımda, yüzde 17'sinin hizmetler sektöründe ve yüzde 12'sinin sanayide çalıştığını belirtmektedir.

Yaklaşık 10 milyon çocuğun modern köleliğin tuzağına düştüğü kabul edilmektedir.

2.3. Çocuk işçilerin çalışma nedenleri

Yoksulluk, ayrımcılık ve marjinalleştirme, çocuk işçiliğinin ana itici güçleridir. Kötü koşullardaki çocuklar çalışmaktadır. Çünkü çalışmak, ailenin ihtiyaçlarına katkıda bulunmak ve onları sürmesi beklenen hayata hazırlamak için zamanlarını en iyi şekilde kullanmak olarak görülmektedir.

Yoksulluk, milyonlarca çocuğu ücretli işlere ya da özellikle genç kızlar için ücretsiz olsa bile ev işlerine yönlendirilmektedir. Acil durumlarda çatışmalar veya doğal afetler sırasında veya sonrasında evlerinden kaçmak zorunda kalan aileler, çocuklarını sadece yemek ihtiyaçlarını karşılanması nedeniyle para kazanmak için kullanmak zorunda kalmaktadırlar.

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (8) göre dünyada 211 milyon çocuk işçi, 73 milyon 10 yaşın altında, 126 milyon çocuk en kötü biçimlerde (ev işleri, kaçakçılık, silahlı çatışma, terör, fuhuş ve pornografi) çalıştırılıyor ve 8 milyondan fazlası köle olarak tutulmaktadır. Her yıl 20.000'den

fazla çocuk iş kazaları nedeniyle ölmektedir. Dünyadaki çocukların yaklaşık üçte biri Afrika'da çalışıyor (9). Hindistan gibi ülkeler, çocuk işçiliğinin en kötü biçimleriyle mücadele etmek için çaba sarf etmektedir ama buna rağmen 5-14 yaş arası çocukların %56,4'ü tarımda, %33,1'i sanayide çalışmaktadır (10).

Resim 8. Pamuk tarlasında ailelerine maddi destek için çalışan çocuk işçiler

Çocuk işçiliği ahlaki ve etik olarak kabul edilemez. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), 1989 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalayan ilk uluslararası kuruluştur. Tarihte ilk kez çocuklar, ebeveynlerinin ekonomik varlıkları yerine hakları olan insanlar olarak görüldüler. Çocuk işçiliği, çocukların sağlığına zarar veren ve onları eğitim haklarından mahrum bırakan işçilik olarak tanımlanmıştır. Bu yasa, aileleri için çalışan çocukları da kapsamaktadır.

3. ÇOCUK İŞÇİLERİN ÇALIŞMA ALANLARI

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yayınlanan "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları

Hakkında Yönetmelik” çocuk işçilerin hangi işlerde çalıştırılabileceğini belirtmiştir:

3.1. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Esasları

Madde 5- Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır.

Çocuk ve genç işçiler, okula devam edenlerin okula devamları ile okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da yetkili makamlar tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmasına engel olmayacak işlerde çalıştırılabilirler.

İşverenler çocuk ve genç işçilerin tecrübe eksikliği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik veya tamamen gelişmiş olmamalarına bağlı olarak gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske karşı korunmalarını temin edeceklerdir.

Bu yönetmeliğin Ek-1’inde ise:

Çocuk İşçilerin Çalıştırılabilecekleri Hafif İşler;

- 1- Düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç meyve, sebze, çiçek toplama işleri,
- 2-Kümes hayvanları besiciliğinde yardımcı işler ve ipek böcekçiliği işleri,
- 3-Esnaf ve sanatkârların yanında satış işleri,
- 4- Büro hizmetlerine yardımcı işler,

5-Gazete, dergi ya da yazılı matbuatın dağıtım ve satım işleri (yük taşıma ve istifleme hariç),

6-Fırın, pastane, manav, büfe ve içkisiz lokantalarda komi ve satış elemanı olarak yapılan işler,

7-Satış eşyalarına etiket yapıştırma ve elle paketleme işleri,

8-Kütüphane, fuar, panayır ve sergi yerlerinde yardımcı işler (yük taşıma ve istifleme hariç),

9-Spor tesislerinde yardımcı işler,

10-Çiçek satışı ve düzenlenmesi işleri olarak belirtmiştir.

Çocuk işçiler çalıştırılırken, işin kabul edilebilir olup olmadığını belirlemeye yardımcı olmak için ebeveynler ve işverenler arasında işbirliği yapılması gereklidir. Bu işbirliğinde sorulması gereken sorulardan bazıları şunlardır:

- Bu iş çok zaman alır ve çocuğun okula gitmesine engel olur mu?
- Bu iş çocuğu okula gidemeyecek veya ev ödevi yapamayacak kadar yorar mı?
- Çocuğun oyun oynamak ve sosyal/aile faaliyetlerine katılmak için hâlâ zamanı olur mu?
- Çocuk işi yaparken duygusal olarak nasıl hissediyor? İşin herhangi bir kısmı çocuğa kendini güvensiz, dışlanmış veya tehdit edilmiş hissettiriyor mu?

- Çocuk işi yaparken fiziksel olarak nasıl hissediyor?
- Bu iş, gübre, ağır makine veya keskin aletler gibi kimyasalların kullanılmasını veya yakınında bulunmayı içeriyor mu?
- Bu çalışmanın herhangi bir kısmı yasa dışı mı?

4. ÇOCUK İŞÇİLİĞİ TARİHİ

Tarihte çocuklar, çiftlik işçiliği ve el sanatları yoluyla ailelerinin ekonomik geçimine her zaman katkıda bulunmuşlardır. Bununla birlikte, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Sanayi Devrimi sırasında imalat ve çiftlik mekanizasyonunun büyümesi, birçok çocuğun fabrikalarda ve çiftliklerde tehlikeli koşullar altında çalışmasına neden olmuştur. Bu da, yalnızca çocuk çalıştırma koşullarını düzenlemekle kalmayan, aynı zamanda eğitimi de zorunlu kılan çocuk işçiliği yasalarını harekete geçirmiştir.

Çocuk haklarındaki gelişmeler;

1924 yılında Milletler Cemiyeti, Çocukları Kurtarın Vakfı'nın kurucusu Eglantyne Jebb tarafından hazırlanan Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi'ni kabul etti.

1946 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, UNICEF Uluslararası Çocuk Acil Fonu'nu kurar.

Tarihler 1948'i gösterdiğinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 25. Maddenin anne ve çocuklara 'özel bakım ve yardım' ve 'sosyal koruma' hakkı tanıdığı Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'ni kabul eder.

1966 senesinde Medeni ve Siyasi Haklar ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ile Birleşmiş Milletler Üye Devletleri, tüm çocuklar için eğitim ve koruma da dahil olmak üzere eşit hakları koruma sözü vermektedir.

1973 yılında çocuk işçiliği önlemek adına Uluslararası Çalışma Örgütü, bir kişinin sağlığı, güvenliği veya ahlakı açısından tehlikeli olabilecek işleri üstlenmek için asgari yaşı 18 olarak belirleyen 138 numaralı sözleşmeyi kabul etti. Bir yıl aradan sonra acil ve çatışma durumlarında kadın ve çocukların savunmasızlığından endişe duyan Genel Kurul, Üye Devletleri Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışmalarda Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Deklarasyonu incelemeye çağırdı. Bildirge, sivil kadınlara ve çocuklara yönelik saldırıları veya hapsedilmeyi yasaklar ve silahlı çatışma sırasında kadın ve çocukların haklarının korunmasını onayladı.

1959 Çocuk Hakları Bildirgesi'nin yirminci yıldönümünü kutlamak için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1979'u UNICEF'in başrol oynadığı Uluslararası Çocuk Yılı ilan

etti. 1985 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin İdaresine İlişkin Standart Asgari Kurallar, eğitim ve sosyal hizmetler ve çocuk tutuklulara orantılı muamele dahil olmak üzere çocuğun yüksek yararını destekleyen bir adalet sisteminin ilkelerini detaylandırdı.

1991 yılında UNICEF ve diğer kuruluşlardan uzmanlar, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin raporlama sürecinden elde edilen verileri tartışmak için bir araya geldi. Toplantı, 1995 yılında Uluslararası Çocuk Hakları Ağı'nın (CRIN) resmi olarak kurulmasını sağladı.

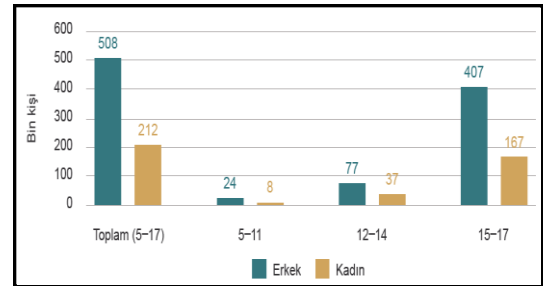
1999'da Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), çocukların sağlığına, güvenliğine veya ahlaki değerlerine zarar vermesi muhtemel her türlü işin derhal yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını talep ederek Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Sözleşmesini kabul etti.

2000 yılına gelindiğinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Taraf Devletlerin çocukların silahlı çatışma sırasında çatışmalara katılmasını önlemek ve çocukların satışı, cinsel istismarı ve istismarını sona erdirmek için kilit önlemleri alma yükümlülüğü getiren Çocuk Haklarına dair 1989 Sözleşmesinin iki İsteğe Bağlı Protokolünü kabul eder. 2006 yılında UNICEF, Çocuk Adaleti Göstergelerinin Ölçülmesi Kılavuzunu Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi ile birlikte yayınladı. Kılavuz,

hükümetlerin çocuk adalet sistemlerinin durumunu değerlendirmelerine ve gerektiğinde reformlar yapmalarına olanak tanır. 2011 yılında ise 1989 Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye yeni bir İhtiyari Protokol kabul edildi. Bir iletişim usulüne ilişkin bu İhtiyari Protokol uyarınca, Çocuk Hakları Komitesi çocuk hakları ihlalleri ile ilgili şikâyetleri sahaya atabilir ve soruşturmalar yürütebilir. 2015 yılında Somali ve Güney Sudan Sözleşmeyi onayladı. Sözleşme, 196 Devlet ile en yaygın olarak onaylanan uluslararası belgedir. Bugüne kadar sadece Amerika Birleşik Devletleri onaylamadı.

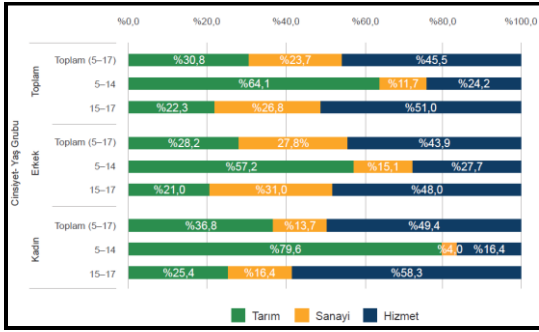
Türkiye'de Çocuk İşçilerin Durumu

Nijerya, Pakistan ve Afganistan en fazla sayıda çocuk işçiye sahiptir. Ayrıca uzun yıllar savaşımlardan ve çatışmalardan etkilenmişler ve okula gitmeyen en fazla sayıda çocuğa sahipler.

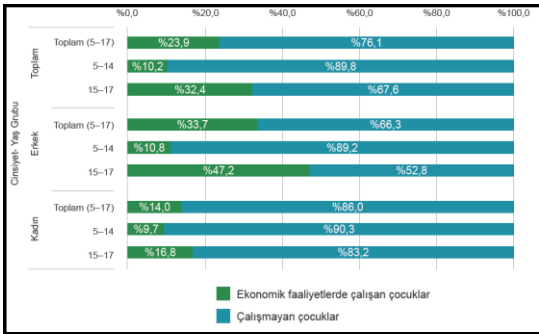
Şekil 1. Yaş grubu ve cinsiyete göre ekonomik faaliyetlerde çalışan çocuklar (IV. Çeyrek: Ekim-Aralık 2019 TÜİK)

Şekil 1'de Türkiye'de TÜİK'in açıkladığı 'Çocuk İşgücü Araştırması'na göre, Türkiye'de 720 bin çocuk işçi bulundu.

Şekil 2. Yaş grubu ve ekonomik faaliyet koluna göre çalışan çocuklar, (IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2019 TÜİK (%))

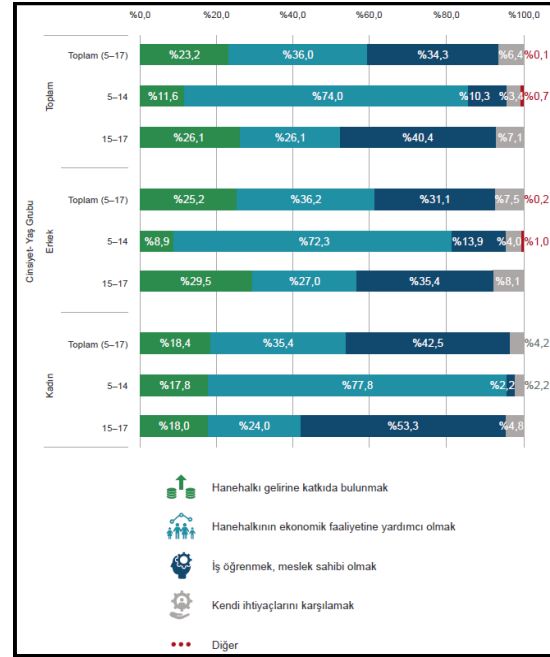
Şekil 2’de çalışan çocukların %30,8’i tarım, %23,7’si sanayi, %45,5’i ise hizmet sektöründe yer aldı. Yaş grubuna göre incelendiğinde; 5-14 yaş grubunda çalışan çocukların %64,1 ile tarım sektöründe, 15-17 yaş grubunda çalışan çocukların ise %51,0 ile hizmet sektöründe ağırlık kazandığı görüldü.

Şekil 3. Eğitime devam etmeyen çocukların çalışma durumu, (IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2019 TÜİK (%))

Şekil 3’te çalışan çocukların %65,7’si bir eğitime devam ederken, bu oran erkeklerde %65,6, kızlarda %66,1 oldu. Yaş gruplarına göre 5-14 yaş grubundaki çalışan çocukların %72,0’ı, 15-17 yaş grubunda çalışan çocukların ise %64,1’i aynı zamanda bir

eğitime devam etti. Çalışan çocukların %34,3’ü eğitime devam etmedi.

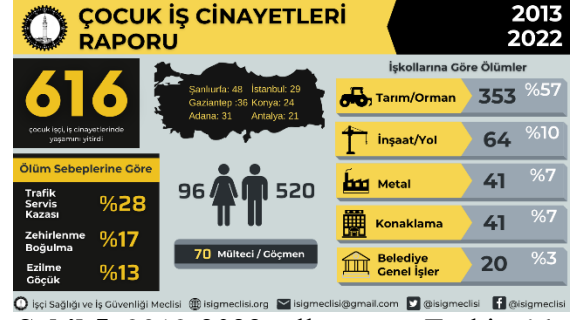

Şekil 4. Çalışma nedenine göre ekonomik faaliyetlerde çalışan çocuklar, (IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2019 TÜİK (%))

Şekil 4’te çalışan çocukların çalışma nedenlerinde ilk sırayı %35,9 ile “hanehalkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak” alırken bunu %34,4 ile “iş öğrenmek, meslek sahibi olmak” %23,2 ile “hanehalkı gelirine katkıda bulunmak” izledi. Çocukların %6,4’ü ise “kendi ihtiyaçlarını karşılamak” amacıyla çalıştı. Çalışan çocukların yüzde 6,4’ünün çalıştığı ortamda kaza riski ile karşı karşıya kaldığı, yüzde 4,6’sının ise çalıştığı işyerinde göz yorgunluğu veya görsel odaklanma konusunda risk altında olduğu belirlendi (11).

4.1. Tehlikeli işlerde çalışan çocuk işçiler

En az 85 milyon çocuk çok tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır. Madencilik dünyadaki en tehlikeli işlerden biridir, ancak yaklaşık bir milyon çocuk, yaralanmalara veya ölüme yol açabilecek korkunç koşullarda madenlerde çalışmaktadır. Çocuklar ayrıca şantiyelerde ve tuğla fabrikalarında uygun sağlık ve güvenlik kuralları olmaksızın çalıştırılmaktadır. Makineler, kimyasallar, zorlu çalışma koşulları ve diğer pek çok tehlike nedeniyle risk altındadır. Asker olmaya zorlanan veya köle olanlar çok kötü muamele görüyor ve korkunç fiziksel ve zihinsel zarar ve istismara ve ayrıca cinsel sömürüye maruz kalıyor. Çocuk ev işçileri de cinsel istismar ve şiddet riski altındadır. En kötü biçimleri düşünüldüğünde, çocuk işçiliği çocukları köleleştirir, ailelerinden ayırır, onları ciddi tehlikelerle, hastalıklarla karşı karşıya bırakır, çok küçük yaşlarda büyük kentlerin sokaklarında kendi başlarının çaresine bakacak duruma düşürür. Belirli “çalışma” biçimlerinin “çocuk işçiliği” sayılıp sayılmayacağı çocuğun yaşına, yapılan işin türüne ve aldığı zamana, gerçekleştiği koşullara ve ülkelerin bu alanda gözettikleri hedeflere bağlıdır. Dolayısıyla yanıt hem ülkeden ülkeye hem de belirli bir ülkede sektörden sektöre farklılık gösterir (12).

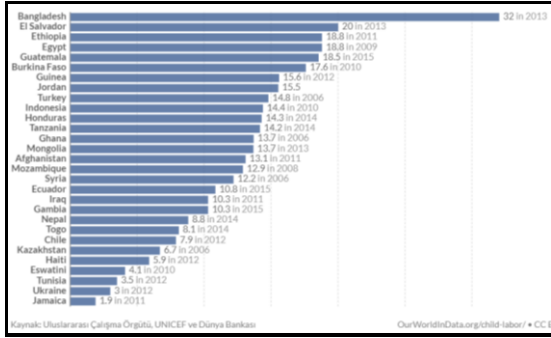
Şekil 5. 2012-2022 yılları arası Türkiye’de çocuk iş cinayetleri raporu (13)

Çocuk işçiler; ailelerinin geçimine katkıda bulunmak için, çok az bir ücret karşılığında, çoğu zaman tehlikeli koşullarda, saatlerce çalışırlar. Çalışma koşulları; bu çocukların okula gitmelerine, akranlarıyla vakit geçirmelerine, oyun oynamalarına ve boş zamanlarını değerlendirmelerine de engel olmaktadır.

Tüm sektörlerde çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, ulusal bir hedeftir. UNICEF, Türkiye’de kapasite geliştirmeyi de içeren çok sektörlü bir strateji aracılığıyla, Türk ve mülteci çocukların çocuk işçiliğini ortadan kaldırmaya çalışmakta, risk altındaki çocuklar ve ailelere yönelik hizmetleri, çocuk işçiliğine ilişkin veri ve bulgu toplanması çalışmalarını desteklemektedir. Bu kapsamda, bakanlıklar, işveren kuruluşları, belediyeler ve diğer BM kuruluşları ile birlikte çalışmaktadır.

Şekil 6’da ekonomik olarak aktif olan çocukların (7-14 yaş) haftalık ortalama çalışma saatlerini ülke ülke göstermektedir. Görüldüğü gibi çocukların ortalama çalışma saatleri, kişi başına benzer GSYİH seviyelerinde bile ülkeler arasında büyük

farklılıklar gösteriyor. Örneğin, Bangladeş ve Nepal'deki ortalama gelirler kabaca benzerken, eski ekonomik olarak aktif olan ülkelerde çocuklar üç kattan fazla çalışarak zaman harcamaktadırlar. Aslında, çocukların işgücüne katılımının benzer olduğu ülkeler arasında bile, çalışılan ortalama saatlerdeki farklılıklar büyüktür.

Şekil 6. Yaşları 7-14 arası çocuk işçilerin ortalama haftalık çalışma saatleri

Çocuk işçiliğini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar 5 temel bileşene dayanmaktadır:

- Çocuk işçi olarak çalıştığı veya risk altında olduğu belirlenen Türk vatandaşı veya sığınmacı çocuklar ve ailelerinin çocuk koruma, sosyal koruma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini artırmak;

- Mesleki Teknik Eğitim ve çıraklık programlarının kapasitelerini ve güçlendirerek örgün eğitim yoluyla mesleki beceri kazanımı ve nitelikli istihdama geçişi artırmak;

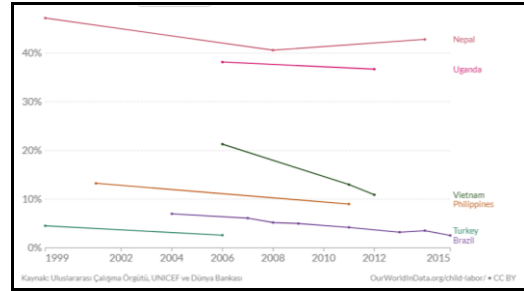
- Ulusal düzeyde çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasından ve faaliyetlerin koordinasyonundan sorumlu kurumların

kapasitelerinin güçlenmesine katkıda bulunmak;

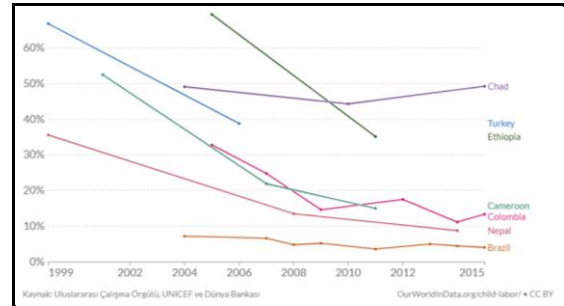
- Çocuk işçiliğini normalleştiren ve süreklilik kazandıran düşünce ve toplumsal ön kabulleri değiştirmek ve

- Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik politika savunan çalışmaların ve sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi amacıyla bilgi ve kanıt üretmektir (14).

Uluslararası Çalışma Örgütü, en son Çocuk İşçiliği Dünya Raporu'nda (2013), dünyada yaklaşık 265 milyon çalışan çocuk olduğunu, yani dünya çapındaki çocuk nüfusunun neredeyse yüzde 17'sini oluşturduğunu belirtiyor.

Şekil 7. Bazı ülkelerde 7-14 yaş arası çocuk işçilerin istihdamdaki payı (1999-2015)

Şekil 8. Eğitime devam etmeyen çocuk işçilerin oranı (1999-2013)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk işçiliği sorunu, gelişmekte olan her ülke gibi Türkiye'nin de ele alması gereken bir sorundur. Soruna demografi, eğitim düzeyi, ekonomik ve sosyal gelişmişlik açısından bakmak gerekir.

Hiçbir çocuk çalışmamalı. Tüm çocukların iyi bir eğitim alma, oyun oynama ve çocukluklarını yaşama hakları vardır. Çocuk işçiliği, yoksulluğun devam etmesi anlamına gelmektedir.

Yoksulluk ve eğitim iç içedir. Yoksulluk içindeki çocukların karşılaştıkları engelleri aşmalarının ve içinde buldukları koşullardan kurtulmalarının ne kadar zor olduğunu göstermektedir.

• Ucuz çocuk işgücünü teşvik eden ve bunun altyapısını oluşturan eğitim sistemi ve eğitim politikalarına son verilmelidir. Tüm çocuklara parasız ve nitelikli eğitim imkanı sağlanmalıdır.

• Çocuk emeğiyle ilgili veriler bilimsel, güvenilir ve düzenli bir şekilde yayınlanmalıdır.

• Kayıt dışı çocuk işçi çalıştırılan kişi ve kurumlara göz yumulmamalı ve caydırıcı cezalar verilmelidir.

• Yasadışı çocuk işçi çalıştırmayı önlemeye yönelik tedbirler alınmalı, denetimler etkin ve sıkı bir şekilde yapılmalı, ilgili mevzuatlar yürürlüğe koyulmalıdır.

• Tüm çocuklar ücretsiz ve detaylı sağlık taramasından geçirilmelidir. Yeterli, sağlıklı

ve dengeli beslenme imkânı sağlanmalı, bağışıklık sistemleri kuvvetlendirilmelidir.

• Çocuk işçilik yasaklanmalıdır.

6. BİR ÇOCUK İŞÇİNİN HİKAYESİ

İngiltere'de Baca Temizliği Uğruna Hayatlarından Olan Çocuk İşçiler

Londra'da 1666 yılında gerçekleşen büyük yangından sonra periyodik baca temizliği zorunlu hale gelmiş ve bu karar sonrasında da yıllarca unutulmayacak bir çocuk işçi dramı yaşanmıştır.

Resim 9. Baca temizlemesi için zorlanan çocuk işçi

1666 senesinde büyük Londra yangınında koca şehir tam 4 gün boyunca yanmış ve sonrasında oluşan büyük hasar, İngilizleri yangın ve bina güvenliği konusunda önlemler almaya itmiştir. Yeni yürürlüğe konulan inşaat yönetmeliklerinin bir parçası olarak, ev bacalarının belirli bir şekilde, eskisine göre çok daha dar bacalar olarak inşa edilmesine karar verilmiş. Bunun yanı sıra bacaların tıkalı olmadığından emin olunması için, periyodik baca temizliği herkes için mecburî hâle getirilmiş. Dönemin İngiltere'sinde de mantar gibi baca temizlikçileri türemiş. İngiliz baca

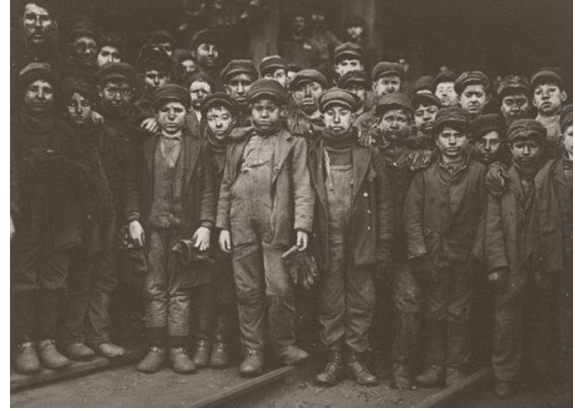
temizlikçileri, çok dar ve yüksek olan bacaları temizlemek için küçük çocukları kullanıyorlarmış. Usta temizlikçiler, fakirlikten kırılan ailelerin çocuklarını satın alıp çırakları olarak çalıştırıyormuş. Gerçekte ise bu çocuklar çıraklık yapmayıp, sadece karın tokluğuna, hiçbir maaş almadan çalışmak zorunda kalıyor ve birçoğu orta yaşlarını bile göremiyorlarmış.

Resim 10. Büyük İngiltere yangını

Yangın yönetmeliğine göre, bacaların çapları 45 cm kadar olduğu için, baca temizlikçisi olarak seçilecek çocukların küçük olması gerekiyordu. İş için ideal yaş 6 dense de birçok minik çocuk 4 yaşında usta baca temizlikçilerine satılıp, bütün hayatlarını baca temizleyerek geçirmek zorunda kalmışlar. Bu minicik köle işçi yavrular, sırtlarını, dirseklerini ve dizlerini kullanarak baca boyunca tırmanıp ellerindeki tel fırçalarla bacadaki tıkanıklıkları açıyormuş. Zalim sahipleri ise bazen bu yavruların tembellik yapmaması ve daha hızlı tırmanması için altlarından ateş bile yakıyormuş. Çocukların daha kemikleri bile tam gelişmeden sürekli girmek zorunda bırakıldıkları saçma sapan pozisyonlardan

ötürü, hemen hepsinde gelişim bozuklukları ve gözle görülür fiziksel kusurlar ortaya çıkmış. Çocukların dizleri ve eklemleri en çok etkilenen bölgeleri olurken, ciğerleri zehirle doluyor ve gözleri iltihaplanıyormuş. Zalim ustaları, çocuklar fazla büyümesin diye bu çocukları özellikle gerekenden az besliyor, dolayısıyla ufak ve çelimsiz kalmalarını sağlıyormuş.

Resim 11. Baca temizleyicileri

Kayıtlara geçen ilk meslek bağlantılı kanser vakaları da bu yavrucaklarda görülmüş. Baca temizliği yapan erkek çocukların birçoğunda, yetişkinliğe ulaştıklarında testis kanseri vakaları görülmüş ki bu o dönem için hem çok acı veren hem de ölümcül bir kanser türüymüş. Çocukların bir kısmı ise temizlemek için girdikleri bacalarda sıkışıyor ve türlü nedenlerden orada ölüyormüş. Bu mazlum ve masum çocuklar genellikle usta temizlikçilerin bodrum katlarında, baca temizliği malzemelerinin dibinde uyuyormuş. Yaygın inanışa göre yılda sadece 3 kez banyo yapmalarına izin veriliyormuş ve gece gündüz çalışmalarına

rağmen, yılda sadece 1 gün tatil yapıyorlarmış.

Resim 12. Baca temizleyicisi olarak en son hayatını kaybeden George Brewster Yavrucakların bu çilesi yaklaşık 200 yıl boyunca sürmüştü. 1875 yılında George Brewster adlı 12 yaşında bir çocuğun temizlemek için girdiği bir hastane bacasında sıkışması sonucu, çocuğu kurtarmak için bütün hastane duvarı yıkılmış olsa da çocuğun aldığı yaralar sonucu ölmüş olması bardağı taşıran son damla olmuş. Sonunda, 200 yıl gecikmeyle çocukların baca temizliğinde kullanılması İngiliz parlamentosu tarafından yasaklanmış. 12 yaşındaki George, İngiltere’de baca temizliği yaparken ölen son çocuk olmuş. Maalesef kendi toplumu tarafından zulüm görüp yardımsız bırakılan çocuklar bu kadarla sınırlı değil. İngiltereli şair William Blake, “Baca Temizleyicisi (The Chimney Sweeper)” adında yazdığı şiirle çocukların uğradığı haksızlıkları anlatmaktadır. Şair şiiri, annesi öldükten sonra çalışması için

babası tarafından baca temizleyicisi olarak satılan bir çocuğun dilinden yazmıştır.

BACA TEMİZLEYİCİSİ

Annem öldüğünde çok küçüktüm,
Babam sattığında henüz dilim
Bile dönmüyordu ‘temizle’ sözüne
İste yatıp baca temizliyorum işte.
Bir Tom Dacre var, kıvrık saçlarını
Kuzu gibi kırtıklarında ağladı.
Dedim ki ona “Takma hiç kafana
Artık saçların kirlenmez kurumla”.
Kesti ağlamayı böyle deyince,
Neler neler gördü düşünde o gece!
Çocuklar; Dick, Joe ve binlercesi,
Kara kara tabutlar içindeydi.
Bir melek gelip tabutları açtı
Işıl ışıl parlayan bir anahtarla;
Bütün çocuklar hoplaya zıplaya,
Güneşe koştu, ırmağa koştu.
Bulutlar ağdılar çıplak ve pak,
Dans ettiler rüzgarda ve o melek
Tom’a dedi ki “iyi bir çocuk ol
Tanrı baban olsun, sen de mutlu ol.”
Tom uyandı, sabah karanlıkta kalktık,
İşe çıktık çantamızı fırçamızı alıp,
Mutluydu Tom, üşümüyordu soğukta,
Herkes işini yapsın, gerek yok korkmaya
BACA TEMİZLEYİCİSİ
Küçük siyah bir şey karlar arasından,
Bağırıyordu: “temizlikçi!” kederli bir sesle
“Söyle bana, nerede senin annen baban?”
“Dua etmeye gittiler kiliseye
Çimenlerde beni mutlu gördüler,

Gülüp oynuyordum karlar üstünde
Ölüm elbisesini giydirdiler,
Bu kederli şarkıyı öğrettiler bir de.
Şarkı söyleyip mutlu görüdüğüm için,
Sandılar ki bir kötülük yok yaptıklarında,
Şükretmeye gittiler, Tanrıya, papaza, krala,
Acılarımız üstüne cenneti kuranlara.”
William Blake

KAYNAKLAR

1. https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/WCMS_774760/lang-tr/index.htm Erişim tarihi: 06.11.2022
<https://www.isigmeclisi.org/20806-cocuk-isciligi-mahmut-boyunegmez> Erişim tarihi: 08.08.2023
2. Nilgün Tunçcan, Küreselleşen Dünyada Çocuk İstihdamı; İstanbul; 1999; (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi); s.10. İ.Ü. İktisat Fakültesi
3. <https://www.isigmeclisi.org/20806-cocuk-isciligi-mahmut-boyunegmez> Erişim tarihi: 08.08.2023
4. <https://haber.sol.org.tr/haber/bu-duzenden-cocuklara-dusen-cocuk-iscior-dusu-buyuyor-cocuk-isci-cinayetlerikatlaniyor-6811> Erişim tarihi: 08.08.2023
5. Trattner WI. Broadening the field. In: Crusade for the Children: A History of the National Child Labor Committee and Child Labor Reform in America 19701st ed Chicago Quadrangle
6. Trattner WI. Broadening the field. In: Crusade for the Children: A History of the National Child Labor Committee and Child Labor Reform in America 19701st ed Chicago Quadrangle
7. Miller ME. Child labor and protecting young workers around the world. An introduction to this issue Int J Occup Environ Health. 2010;16:103–12
8. Labour Overview Latin America And The Caribbean, 2002
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/documents/publication/wcms_187552.pdf Erişim tarihi: 08.08.2023
9. Hagemann F, Mehran F, Hammouya M, Hossain R, Ritualo A, Deb P, et al Children in economic activity. In: Every Child Counts New Global Estimates on Child Labor.
<http://www.ilo.org/ipecinfo/product/download.do?type=document&id=742> Erişim tarihi: 08.08.2023
10. Bureau of International Labor Affairs. Child Labor and Forced Labor Reports in India.
<https://www.dol.gov/sites/default/files/documents/ilab/reports/child-labor/findings/2014TDA/india.pdf> Erişim tarihi: 08.08.2023
11. <https://haber.sol.org.tr/haber/bu-duzenden-cocuklara-dusen-cocuk-isci->

- ordusu-buyuyor-cocuk-isci-cinayetleri-
katlaniyor-6811 Erişim tarihi: 08.08.2023
12. <https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>
13. <https://www.isigmeclisi.org/20793-211-i-14-yas-ve-alti-405-i-15-17-yas->

- grubunda-olmak-uzere-son-on-yi *Erişim tarihi: 08.08.2023*
14. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-i%C5%9F%C3%A7ili%C4%9Fi>
Erişim tarihi: 08.08.2023
15. <https://ourworldindata.org/child-labor>
Erişim tarihi: 08.08.2023

SANAT EĞİTİMİ VE İŞ EĞİTİMİ

Prof. Dr. Serap ETİKE Emekli Öğretim Üyesi

İnsan, eğitimle kişilik kazanan bir varlıktır. İnsanı, genetik etkenlerin dışında, doğduğu ortam, ailesi, anne baba ve çevresindeki insanlar, okuduğu okullar ve kitaplar, öğretmenleri, yaşadığı kent, köy, mahalle, tarihi yapılar, müzeler, galeriler, kitaplıklar, izlediği ve yaşadığı sanatsal ürün ve etkinlikler vb. eğitir, kişiliğini biçimlendirir. İnsan nasıl bir ortamda nasıl bir yaşam yaşarsa ona göre kişiliği oluşur. 0-6 yaş arasında kişiliğin yaklaşık %70'i biçimlenmektedir.

Sanat, özel bir alandır, yaşamsal gerekliliklerin üstünde, olmazsa da olur diye düşünülen bir alan. İnsanın yaşaması için gereken su, hava, besin gibi değildir belki ama özyapısı ile yaşamsal gerekliliği vardır. İnsanı yaşama bağlayan, yaşamın güçlüklerine dayanma gücü veren, sağaltan, arındıran, mutlu eden özellikleri ile yaşamsal nitelikleri de bulunmaktadır. Sanat uğraşının,

yaratım ve algılama sürecinde zihinsel, sosyal ve ruhsal gelişime önemli katkıları vardır. Bu nedenle sanat eğitimi ve sanat her yaşta herkes için gereklidir.

İnsan aynı zamanda üreten bir varlıktır. İnsan fizyolojisi harekete ve kendisi için yararlı olanı üretmeye yöneliktir. İnsan üretici, yaratıcı, yapıcı, paylaşımcıdır. Eğitim öğrenciyi edilgen değil etkin kılar, ürettikleriyle gerçek yaşama hazırlar. Beden ve el işlerini kapsayan iş eğitimi de çok önemli bir eğitim alanıdır. Sanat eğitimi ve iş eğitimi birlikte verildiğinde çağdaş, yaratıcı, üretici aydın insan yetişebilir.

19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak teknoloji ve makineleşmenin yaşamın her alanına girmesiyle insan, makineleşme ve robotlaşma tehlikesiyle karşılaşır. Bunun sonucunda, endüstri iş kolunda fabrikalarda çalışanların her gün aynı mekanik işleri yapması, tekdüze bir

yaşam sürdürmesi, adeta makinenin parçası haline gelerek kendine yabancılaşması, doğal ve kültürel alandan, sanattan ve el sanatlarından uzaklaşması sorunlarını ortaya çıkar. Sanat Eğitimi Akımı, bu sorunlara çözüm olarak eğitim sistemine girer.

İngiltere'den başlayarak, Almanya, Avusturya, Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Avrupa Ülkeleri'ne yayılan yeni bir sanat ya da zanaat eğitimi, birçok ülkenin eğitimini etkilemiştir (1).

İnci San'a göre; "20. yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı, kaplamsal ve genel anlamda, sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır". Sanat Eğitimi Akımı olarak gelişen bu eğitimde zaman zaman görsel sanatlara ağırlık veren, zaman zaman da müzik, yazın, drama gibi türleri de kapsayan ya da Estetik Eğitim gibi tüm sanatları içeren nitelikte bir eğitim modeli önerilmiştir (2). Bu eğitimde yer alan sanatlar, öğrencinin düzeyine uygun olarak kuram ve uygulama ile birlikte

eğitime girmiştir. Estetik duyarlık herkes için gereklidir.

Sanat Eğitimi Akımı, iki yönde gelişir; sanat yoluyla eğitim anlayışı ve sanat için eğitim anlayışı. Sanat yoluyla eğitim; sanatların eğitsel amaçlı kullanılarak çocuğun. estetik, dengeli, uyumlu, çağdaş bir kişilik geliştirmesini sağlamaya yöneliktir. Genel eğitim sistemi içindedir, genel kültür dersleri kapsamında uygulamalı bir derstir. Daha çok Resim ve Eşi Dersleri öne çıkmaktadır. Eğitimde kitap ve ezbere dayalı kuramsal yanı ağır basan derslere karşı duyguların eğitimine ağırlık verir, akıl ve duyguları dengeleyici niteliktedir. Sanatın eğitsel yönüne ağırlık verilir. Sanat için eğitim anlayışı ise, sanata ve sanat sorunlarına yöneliktir. Amacı, özellikle plastik sanatları öğretmek, sanattan anlayan, sanatı değerlendirebilen çağdaş bireyler yetiştirmektir. Ussallık ve öğretilirlik temeline dayanır.

Sanatın ve sanat eğitiminin temel ilkesi yaratıcılıktır. Ancak yaratıcı düşünebilen, değişebilen, yeni şeyler

tasarlayıp üretebilen toplumlar gelişebilir. Yaratıcılık doğuştan gelir, her insanda vardır, köreltilmiş bile olsa yeniden kazanılabilir, geliştirilebilir (3). Sanatsal uğraşı sürecinde beynin birçok işlevi etkin durumdadır; hem sağ beyin hem sol beyin çalışmakta, algılama, kavrama, dikkat, karşılaştırma, ayırıştırma, ayıklama, karar verme, uygulama, değerlendirme aşamaları gerçekleşmektedir. Kagan'a göre sanat "bilincin bütün mekanizmalarının açılıp çalışmasının en etkin bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır" (4).

Eğitimin diğer önemli anlayışlarından biri de İş Eğitimi anlayışıdır. Türkçe sözlükte; " Bir değer yaratan emek " olarak da tanımlanan iş, 20. yüzyılda eğitime girmiş ve İş Eğitimi Akımı olarak birçok ülkenin eğitimini etkilemiştir.

Antik Yunan'da iş, küçümsenmiş, kölelerin işi olarak adi kabul edilmiş, Rönesans'la birlikte saygınlık kazanmıştır. Rönesans'ın dahi sanatçısı Leonardo da Vinci de

bilginin işe yaraması gerektiği görüşündedir. "Bilimsel yönden özgürlüğü savunan Leonardo, bilimde faydacı bir zihniyete sahiptir; ona göre, bilgi bir işe yaramalı, belli bir fonksiyona sahip olmalıdır (5). Birey, yaşama değer katan bir üretim yaptığında kendisi ve dış dünya ile barışır, güven duygusu gelişir, mutlu olur. İş olgusu, giderek artan bir ilgiyle endüstri toplumunda önemli olmuş, İş Eğitimi Akımı da 20. yüzyıl eğitim akımları arasında yerini almıştır.

İş Eğitimi Akımında öğrencinin edilgen değil etkin olması, kendi kendine bir işi başarması, iş içinde eğitilmesi, eğitimin üretime dönük olması, gerçek yaşamla bağlantılı eğitim yapılması amaçlanır. İş Eğitimi Akımı da iki anlayışla ele alınmıştır: "Liberallerin İş Okulu ile sosyalistlerin Üretim Okulu anlayışları. Ortak noktaları, her ikisinin de iş eğitimini, geleneksel "kitap okulu" ya da "ezber okulu"na karşı bir seçenek olarak ileri sürmeleridir" (6). İş Okulu Akımı, iş

yoluyla çocuğun eğitilmesini, kişiliğinin geliştirilmesini hedefler. İş Eğitimi akımının iki önemli ismi Jean Jacques Rousseau ve Pestalozzi'dir.

Rousseau, elişlerini bütün eğitimin içinde bir eğitim ilkesi olarak görüyordu.. Emil adlı kitabında, Emil'in marangozluk eğitimi almasını ister. O'na göre marangozluk bedene bol hareket olanağı veren temiz ve yararlı bir iştir, marangozluk işçiden beceri istediği gibi zevk inceliği de ister, işe karşı saygı duyguları da güçlenir (7). Emil, çocuğun ve gencin eğitiminin nasıl olması gerektiğini anlatan bir romandır. Rousseau, eğitimde doğayı yaşamak ve çocuğu, genci iş içinde eğitmek anlayışındadır. İş Eğitimi Akımı'nın diğer önemli ismi Pestalozzi, hareket ve iş olan yerde söze gerek yoktur, diye düşünür. "İnsan öğrenmeyi kendi işinde aramalıdır...çocuk, bilgisini kendi işinden kendisi çıkarmalı, bunun aksine olarak, işi bilgidan çıkarmaya çalışmamalıdır. Çevremizde bulunan boş kafaların çokluğu, çocukların işten uzaklaştırılması ve kitaba (ezbere) sürüklenmeleriyle ilgilidir"

(8). Rousseau; amaç, insanlık eğitimidir, yapılan işler bu amaca ulaşma araçlarıdır, görüşündedir. O'na göre, bedensel etkinlikle yapılan iş, zekayı geliştirdiği gibi duyguları da güçlendirir, dağınık fikirleri toparlar, çalışma zevkini, görev bilincini geliştirir.

Üretim Okulu anlayışı, K. Marks'ın düşüncelerinden ortaya çıkmış, birçok eğitimci farklı görüşlerle bu anlayışı desteklemiştir. Eğitim tarihinde bir birikimi olan İş Eğitimi, 18. ve 19. yüzyılda önem kazanmıştır (9). Bu anlayışla iş, öğretimin temeline yerleşir, çocuğun yaratıcılık ve buluş yetisini iş yoluyla harekete geçirerek çok yönlü insan yetiştirmek ve işbirliğini öğretmek hedeflenir. İnsan sosyal bir varlıktır ve iş yoluyla sosyalleşir. Aynı zamanda bu eğitim, okul ile üretimin birleştirilmesi, eğitimin üretime dönük nitelikte olması, fabrikalarda ya da okulda oluşturulan atölyelerde eğitimin sürdürülmesini kapsar. Eğitimin kamusal, parasız, dünyasal, karma, sosyal demokrat ve birlik okulu ilkeleriyle yürütülmesini de savunan

Üretim Okulu anlayışı birçok ülkenin eğitim sistemine girmiştir (10).

Ülkemizde Cumhuriyet’le birlikte her alanda olduğu gibi eğitim alanında da çok önemli atılımlar gerçekleştirilir. “Atatürk’ün hedefi Türkiye’yi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaktır. Bu hedefe ulaşmada eğitime düşen görev ulusal, laik ve bilime dayalı olarak çocuk, genç ve yetişkinleri eğitmektir” (11).

Atatürk 1923’de iş ve sanat eğitimini ilgilendiren şu sözleri söyler:

“Yaparak öğrenmeye dayanan ve yaygın bir eğitim öğretim için yurdun önemli merkezlerinde yeni kitaplıklar, konservatuarlar, çeşitli bitki ve hayvanları içine alan bahçeler, iş yerleri, müzeler, galeriler, sergi salonları kurmak gerekli olduğu gibi ilçe merkezlerine kadar bütün yurdun basımevleriyle donatılması gerekmektedir” (12). Bu doğrultuda uygulamalar gerçekleştirilir. Sanat, bilim ve eğitim kurumları, müzeler, kitaplıklar açılır, birçok alanda yurt dışına öğrenciler gönderilir.

Avrupa’da İş ve Sanat Eğitimi

Akımlarının etkin olduğu dönemde İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve İsmail Hakkı Tonguç’un incelemeler yapmak üzere Avrupa’ya gönderilmeleri, orada okulları, programları, eğitim öğretim yöntemlerini araştırmaları ve yurda dönünce bu birikimlerini paylaşımları sonucu, bu akımlar Türk eğitim sistemi içinde de yer almıştır.

Baltacıoğlu, eğitimin ana işlevinin toplumsal adamı yetiştirmek olduğunu vurgular, ona göre çocuğun aldığı eğitim, soyut kavram ve imgeler üstüne değil yaşam gerçekliği üstüne kurulmalıdır. Baltacıoğlu, yazdıkları ve yaptıkları ile ülke sanat eğitiminde, kültür yaşamında etkili olmuş değerli bir eğitimcidir.

Tonguç, 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünü kurar. Programlar, iş ve sanat eğitimi anlayışı ile düzenlenmiştir. Öğrenciler, Genel Kültür, Kuramsal Sanat Dersler ve Öğretmenlik Meslek Dersleri ile birlikte Resim, Grafik, Yazı, Modelaj, Fotoğraf gibi temel dersleri, Ağaç İşleri, Maden İşleri, Mukavva İşleri, Örgü Kumaş İşleri,

Kitap Resimleme, Planör ve Tayyare Modelciliği gibi iş atölye derslerini alarak bütüncül bir iş ve sanat eğitimi ile yetişmişlerdir. Bu programı bitirenler gerek öğretmenliklerinde gerekse seçtikleri sanat dalında başarılı ve topluma yararlı olmuşlardır (13).

Diğer yandan İsmail Hakkı Tonguç, İlköğretim Genel Müdürlüğü döneminde Köy Enstitülerini kurar ve programlarını önceki deneyimleriyle iş ve sanat eğitimi temeline dayalı olarak düzenler. Köy Enstitülerinin başarısındaki en önemli etmen bu nitelikte bir eğitimin yaşama geçirilmiş olmasıdır.

Çocuğa, gence estetik ve çağdaş bir kişilikle birlikte çağın gerektirdiği temel iş ve sanat bilgi ve becerilerini kazandıran eğitim bugün okullarımızda yok denecek durumdadır. Yaşam gerçeklerinden kopuk, kuru ezber bilgiye dayalı, sınavlara koşullanmış, yeterli iş ve sanat derslerinden yoksun ve bu derslerin gerektirdiği nitelikli öğretmen atölye ve donanım sorunları, giderek daha çok

dinselleşen bir eğitim sisteminin içinde bulunmaktayız. Bu eğitim modeliyle ülkemizin çağdaş dünyada yerini alması zordur. Eğitim geçmişimizde çok başarılı olmuş deneyimlerden ders alınması, çağın gereksinmelerine koşut bilim sanat ve teknolojinin gerektirdiği derslerin saptanması, alanların uzmanlarınca programlar hazırlanarak gerekli koşul ve olanakların sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR:

1. İnci San. Sanat Eğitimi Kuramları. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2000. s.64.
2. Aynı. s.17-1
3. İnci San. Resim-İş Öğretimi ve Sorunları. Türk Eğitim Derneği VIII. Öğretim Toplantısı, 10-11 Mayıs 1990. s.146.
4. Moissej Kagan. Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat. Çev. Aziz Çalışlar. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1982. s.465.
5. Yavuz Unat. Bilim ve Ütopya Dergisi. Mart 2017, "Bir Rönesans Mühendisi: Leonardo da Vinci",

- s.43.
6. Kemal Aytaç. Çağdaş Eğitim Akımları. Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları,1981. s.82-83.
7. Eduard Burger. İş Pedagojisi. Çev. H. Fikret Kanat. MEB Devlet Kitapları. Ankara:1976. s.17-18.
8. Aynı. s.33.
9. Aytaç, ön. ver. s.111.
10. Aytaç. ön. ver. s.117.
11. Serap Etike. Cumhuriyet Dönemi Resim Eğitimi (1923-1950) Ankara: Güldikeni Yayınları, 2001. s.94.
12. Mustafa Rahmi Balaban. Milli Eğitim Dergisi. 3.Haziran 1973, “Gazi Paşa Hazretlerinin Maarif Umdesi” s.3.
13. Etike, ön.ver. s.144.

TUİK ADNKS İLE YSK'NIN NÜFUS VE SEÇMEN SAYILARININ KARŞILAŞTIRILMASI: 14 MAYIS 2023 MİLLETVEKİLİ VE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ

Kemal YILDIRIM

Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Teknoloji Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET

Bu çalışmada, 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ve Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından açıklanan yurtiçi nüfus ve seçmen listeleri karşılaştırılmış olup, sonuçta 14 Mayıs 2023 tarihi itibarıyla Türkiye'nin 81 il 972 ilçesine ait yurtiçi verilerine göre yaklaşık **2.372.768** seçmenin Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminde (ADNKS) olduğu halde YSK listelerinde bulunmadığı belirlenmiştir. Ancak bu 2.372.768 seçmenin yaklaşık **989.004**'ünü kısıtlı, hükümlü ve yükümlü vatandaşlar oluşturduğu için seçmen niteliği taşımamaktadır. Sonuç olarak, olması gereken yaklaşık **1.383.764** seçmenin YSK listelerinde bulunmadığı görülmektedir.

GİRİŞ

Bu çalışmada, aşağıda görevleri açıklanan kurum ve kuruluşların 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin nüfus ve seçmen sayılarıyla ilgili yayınladığı istatistiklerin karşılaştırmalı olarak analizlerinin yapılması amaçlanmıştır. Bu

kurum ve kuruluşların görev alanları aşağıda verilmiştir (Yıldırım, 2014, 2022).

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün (NVİGM) görevi; ülke nüfusunun yapısı, nitelikleri, nüfus hareketleri ve bu alandaki gelişmeleri takip edilecek politikaların tespitine dair çalışmaları ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde yapmak ve belirlenecek esasların yürütülmesini sağlamak, ülke vatandaşlarına Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası vermek, nüfus bilgi bankası oluşturarak toplanan verileri değerlendirmek ve istatistikleri çıkararak ilgili kuruluşlarla işbirliği içerisinde yayınlanmasını sağlamak, Türk vatandaşlığının kazanılması, kaybı ve kişilerin göçmen olarak kabulüne dair işlemleri yürütmek, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) ve uygulamasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek ve kurumlar arasında koordineyi sağlamaktır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) görevi; Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında 298 sayılı Kanun'un 28'inci maddesinde tanımı yapılan seçmen kütüğünü ve yurt dışı seçmen kütüğünü oluşturmak, güncelleştirmek, seçmen ve seçimle ilgili tüm bilgileri toplamak,

saklamak, kullanılabilir hale getirmek, gerekli yerlere ulaştırmak, SEÇSİS kapsamında veri tabanı raporlarını dönemlere göre hazırlamak, tutulan tüm bilgilerin güvenli bir şekilde yedeklenmesini sağlamak, seçim sonuçlarının, seçmen bilgilerinin ilgililerce izlenebilirliğini sağlamaktır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) görevi; hazırladığı programda belirlenen istatistikî faaliyetlerin yürütülmesini ve uygulanmasını sağlamak, görev verilen diğer kurum ve kuruluşlar tarafından üretilen istatistiklerin uluslararası standartlara uygunluğunu incelemek, istatistik veri ihtiyacı duyulan alanları ve veri derleme yöntemlerini, istatistiki tanım ve sınıflandırmalarını ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde belirlemek, ulusal kayıt sistemini oluşturmak, diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak, ulusal ve uluslararası bilgi ağı ve bilgi akış sisteminin oluşturulmasını koordine etmek, ülkenin ekonomi, sosyal, demografi, kültür, çevre, bilim ve teknoloji alanları ile gerekli görülen diğer alanlardaki istatistikleri derlemek, değerlendirmek, analiz etmek, yayımlamak, resmi istatistik sonuçlarının bilimsel ve teknik açıklamalarını yapmak, kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsenen temel ilkeler çerçevesinde, kurumun orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemektir.

TÜİK ADNKS kapsamında kurumsal yerler dışında kalan haneler ile huzurevleri/bakımevleri, öğrenci yurtları vb. kurumsal yerlerde ikamet eden ve seçmen niteliği taşıyan vatandaşlar YSK seçmen listelerine eklenmektedir. Ayrıca, ceza evlerindeki seçmen niteliği taşıyan tutuklu ve hükümlüler ile taksirli suçlardan hükümlü olan vatandaşlar da listelere ilave edilmektedir. Fakat yasal olarak ceza evlerinde bulunan mahkûmlar, zihinsel engelli bireyler ile Türk Silahlı Kuvvetlerinde vatani görevlerini yapan yükümlü personel (Yedek Subay, Erbaş / Er) ve askeri öğrenciler YSK seçmen listelerine ilave edilmemektedir.

01 Ocak 2023 tarihinde Adalet Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre, ceza evlerinde 341.497 tutuklu ve hükümlü bulunmaktadır. Bu kişilerin 298.975'i hükümlü, 42.522'si tutukludur. Cezaevi nüfusunun 325.009'u erkeklerden, 13.977'si kadınlardan, 2.511'i ise çocuklardan oluşmaktadır. Cezaevlerinde 18.738 kişi açık infaz kurumunda, 222.759 kişi ise kapalı ceza infaz kurumunda bulunmaktadır (URL 1, 2023). Buna göre, ceza evlerinde bulunan **298.975** hükümlünün seçmen niteliği taşımayan kısmı yasal olarak oy kullanma hakkına sahip değildir. Dolayısıyla bu hükümlüler, YSK seçmen listelerinde yer almamaktadır.

01 Nisan 2023 tarihli Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Engelli ve Yaşlı İstatistik Bültenine göre Türkiye’de engelli birey sayısı 2.511.950’dir. Bunların 385.313’ünü zihinsel engelli bireyler oluşturmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, 2023). Buna göre, seçmen yaşında olan yaklaşık **290.000** zihinsel engelli birey yasal olarak oy kullanma hakkına sahip değildir. Dolayısıyla bu engelliler, YSK seçmen listelerinde yer almamaktadır.

01 Mart 2023 tarihi itibarıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinde yükümlü personel mevcudunun 389.029 olduğu görülmektedir. Bunların 9.216’sı Yedek Subay, 379.813’ü Erbaş/Erlerden oluşmaktadır (URL 2, 2023; URL 3, 2023). Ayrıca harp okullarında ve astsubay meslek yüksek okullarında yaklaşık 11.000 askeri öğrenci bulunmaktadır. Buna göre, yaklaşık 11.000 askeri öğrenci, 9.216 Yedek Subay ile 379.813 Erbaş/Er’den oluşan **400.029** askeri öğrenci ve yükümlü personel yasal olarak oy kullanma hakkına sahip değildir. Dolayısıyla bu öğrenci ve yükümlüler, YSK seçmen listelerinde yer almamaktadır.

Yukarıdaki veriler, TUIK ADNKS kapsamında bulunan azami **989.004** vatandaşın YSK seçmen listelerine eklenemediğini göstermektedir. Diğer taraftan, YSK’nın çeşitli zamanlarda açıkladığı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt

Sisteminde bulunmayan ve havuza alındığı bildirilen seçmenler ise hesaplama dâhil edilmemiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde, TUIK ve YSK tarafından açıklanan yurtiçi nüfus ve seçmen sayılarının tutarlılıklarını ölçmek için yayınlanan listeler karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalardan elde edilen sonuçlar yaş aralığına göre Tablo 1’de verilmiştir.

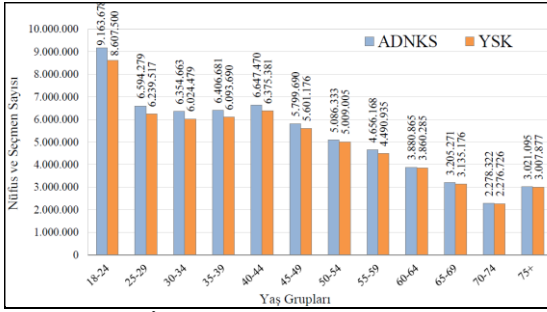
Tablo 1. TUIK ve YSK’nın yurtiçi nüfus ve seçmen sayılarının karşılaştırılma sonuçları

YAŞ	ADNKS 31 Aralık 2022	Eklenen Seçmen 4,5 Aylık	ADNKS 14 Mayıs 2023	YSK 14 Mayıs 2023	FARK
18-24	9.106.550	57.128	9.163.678	8.607.500	556.178
25-29	6.553.169	41.110	6.594.279	6.239.517	354.762
30-34	6.315.047	39.616	6.354.663	6.024.479	330.184
35-39	6.366.741	39.940	6.406.681	6.093.690	312.991
40-44	6.606.029	41.441	6.647.470	6.375.381	272.089
45-49	5.763.534	36.156	5.799.690	5.601.176	198.514
50-54	5.054.624	31.709	5.086.333	5.009.005	77.328
55-59	4.627.141	29.027	4.656.168	4.490.935	165.233
60-64	3.856.671	24.194	3.880.865	3.860.285	20.580
65-69	3.185.289	19.982	3.205.271	3.135.176	70.095
70-74	2.264.119	14.203	2.278.322	2.276.726	1.596
75+	3.002.261	18.834	3.021.095	3.007.877	13.218
Toplam	62.701.175	393.340	63.094.515	60.721.747	2.372.768

Kaynak: TUIK Resmi Sitesi, İstatistik Veri Portalı, Nüfus ve Demografi İstatistikleri. YSK Resmi Sitesi, Cumhurbaşkanlığı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçim İstatistikleri.

Tablo 1’de verilen sonuçlara bakıldığında, TUIK ve YSK tarafından yaş aralığına göre açıklanan listelerin birbirleriyle çeliştiği açıkça görülmektedir. Bu sonuçlar, TUIK’in ilan ettiği 19 yaşından gün almamış 22.578.378 çocuk nüfus istatistikleriyle de

uyumludur (62.701.175+22.578.378=85.279.553/2022 yılı nüfus sayısı). Türkiye'nin 81 il 972 ilçesine ait istatistiklere göre, yaklaşık **2.372.768** seçmenin ADNKS'de olduğu halde YSK listelerinde bulunmadığı görülmektedir. Ancak bu 2.372.768 kişinin 989.004'ünün yukarıda açıklandığı üzere seçmen niteliği taşımayan kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. TUIK ADNKS ile YSK'nın yurtiçi istatistiklerinin grafiksel ifadesi Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. TUIK ADNKS ile YSK'nın yurtiçi istatistiklerinin grafiksel ifadesi

Şekil 1'de verilen TUIK ADNKS ile YSK yurtiçi nüfus ve seçmen sayılarının karşılaştırılma sonuçlarına göre, YSK'nın ilan ettiği **60.721.747** yurtiçi seçmenin yanına, ADNKS'de olduğu halde YSK listesinde bulunmadığı görülen **1.383.764** seçmen niteliği taşıyan kişi eklendiğinde, aslında yurtiçi seçmen sayısının 14 Mayıs 2023 tarihi itibarıyla yaklaşık **62.105.511** kişiye ulaştığı görülmektedir. Sonuç olarak, 14 Mayıs 2023 tarihi itibarıyla seçmenlerin **%2,23**'ünün (**1.383.764 / 62.105.511 = %2,23**) listelerde bulunmadığı

görülmektedir. Bu sonuçtan, 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin **%2,23** oranında etkilenebileceği anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlar, nüfus ve seçmen sayılarının kabul edilebilir sınırlar içinde birbirine paralel yönde artmadığını göstermektedir. Nüfus ve seçmen sayılarının artış hızları ve oranları; doğum ve ölüm sayıları ile vatandaşlığa kabul edilen ve vatandaşlıktan çıkmasına izin verilen kişilerin sayılarına göre değişim göstermektedir. Bu nedenle, nüfus ve seçmen sayısı oranları arasında küçük bazı dönemsel farklılıklar olabilir, ancak yukarıdaki grafikte verilen dönemsel nüfus ve seçmen sayıları arasındaki farklılıklar bazı yaş gruplarına göre sınır değerlerin oldukça üzerindedir. Özellikle 18-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44 ve 45-49 yaş gurupları arasında belirgin farklılıklar vardır. Sonuç olarak, yaş aralığına göre seçmen sayılarındaki bu eksilmeler seçmen iradesinin sandığa yeterince yansıtılmadığını göstermektedir. Yukarıda ele alınan sonuçlar son yıllarda yazılı ve görsel basında sürekli gündeme getirilen nüfus ve seçmen sayılarındaki artış / azalış oranlarıyla ilgili haberleri destekler niteliktedir.

ÖNERİLER

Sandık seçmen listelerinin askı süresinin 14 günden bir aya çıkarılması için yasal düzenleme yapılmalıdır.

Siyasi partilerin il ve ilçe başkanlıkları, her seçim öncesinde YSK tarafından askıya çıkarılan seçmen listelerini bizzat adreslerine giderek kontrol edebilir, sonuçta listelerde bulunmadığı tespit edilen seçmenlerin yeniden listelere eklenmesi için gerekli yönlendirmeleri yapılabilir (*Tüm vatandaşların askı listelerinde kendilerini kontrol etmeleri sağlanmalıdır*).

Türkiye nüfusuna yönelik NVİGM, TÜİK ve YSK gibi kurumların yazılı ve görsel basında yer alan çelişkili istatistiklerinin ve bu konuda kamuoyunda oluşan kuşkuğun giderilebilmesi için, yapılacak yasal düzenlemeyle sayımda Mecliste grubu bulunan siyasi parti temsilcilerinin de yer alacağı eğitimli ekiplerle şeffaf ve güvenilir bir ortamda bir defalık sokağa çıkma yasağı getirilerek genel nüfus sayımı yapılabilir.

KAYNAKLAR

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (2023). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bültenine. https://www.aile.gov.tr/media/135432/eyhgm_istatistik_bulteni_nisan_23.pdf (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

Türkiye İstatistik Kurumu (2023). TÜİK Resmi Sitesi. İstatistik Veri Portalı. Nüfus ve

Demografi.

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

Yüksek Seçim Kurulu (2023). YSK Resmi Sitesi. Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçim İstatistikleri <https://www.ysk.gov.tr/tr/2023-cumhurbaskani-ve-milletvekili-secim-i%CC%87statistikleri/1541626> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

Yıldırım, K. (2014). Türkiye Nüfus ve Seçmen Sayıları Üzerine Bir Araştırma, *Akademik Bülten*, Cilt 12, No: 1, 27-35.

Yıldırım, K. (2022). 1950 - 2018 Genel Seçimleri Yurtiçi Seçmen Sayıları ile Seçimlere Katılım Oranlarının Değerlendirilmesi, *Akademik Bülten*, Cilt 14, No: 1, 41-46.

URL 1. (2023). <https://www.evrensel.net/haber/490706/1-yilda-tutuklu-ve-hukumlu-sayisi-69-bin-kisi-artti> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

URL 2. (2023). <https://www.memurlar.net/album/9520/tsk-nin-personel-sayisi.html> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

URL 3. (2023). <https://www.odatv4.com/guncel/tskda-kac-subay-astsubay-ve-er-var-0303141200-54716> (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

YÜKSEKÖĞRETİMİN ÖNEMİ VE FİNANSMANI

Dr. Öğr. Üyesi Haydar Lütfü EJDER

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Maliye Anabilim Dalı

Eğitim, bir ülkenin kalkınması için son derece önemlidir. Gerek ekonomik, gerekse de sosyal açıdan ülkelerin gelişimine katkı sağlayan eğitimin, kaliteli ve katma değeri yüksek hale getirilmesi gerekmektedir. İlk ve orta eğitimden başlayarak, üniversite dâhil eğitimin verimli ve planlı bir şekilde topluma sunulması, tüm ülkeler için giderek önem kazanmaktadır. Özellikle yükseköğretimin kaliteli ve verimli sunulması, hem bireye hem de topluma fayda sağlayacaktır. Eğitim; yapısı itibariyle yarı kamusal bir mal ve hizmettir. Eğitimin yarı kamusal bir mal ve hizmet olmasının sebebi, bireye direkt yararının yanı sıra topluma da dışsallığının olmasıdır. Ayrıca, hem özel hem de kamu tarafından sunulması da eğitimin yarı kamusal bir hizmet olmasına neden olmuştur. Bireye ve kamuya yararı olan eğitimin finansmanı, önemli bir konu olarak ülkelerin her zaman gündeminde yer almıştır. Türkiye’de de bu konu, her zaman önemini korumaktadır. Özellikle yükseköğretimin finansmanı, ülkelerde tartışılan konuların başında gelmektedir.

Yükseköğretimin finansmanı, özel ve kamu tarafından sağlanmaktadır. Kamu

üniversitelerinin finansmanı büyük oranda devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Devlet bütçesi dışında, bağış ve yardımlar ve katkı payları da finansman yöntemleri arasındadır. Kamu üniversiteleri dışında, vakıf üniversitelerinin finanse ettiği durumlar da geçerlidir. Dolayısıyla, Türkiye’de kamu ve vakıflar tarafından yükseköğretim sistemi finanse edilmektedir. Vakıf üniversitelerinde, yararlanan kişinin önemli ölçüde finansmana katılması söz konusuysa, devlet üniversitelerinde, finansman önemli ölçüde kamu bütçesinden sağlanmaktadır. Bütçesel anlamda bakıldığında, kamu üniversiteleri özel bütçeli kuruluşlardır. Kendi gelir ve giderleri vardır. Giderlerini, gelirleriyle finanse ederler. Gelirleri yeterli gelmezse, bütçeden hazine yardımı alırlar. Türkiye’de üniversitelerin kendi gelirleri yeterli olmadığı için, hazine yardımı alarak, maliyetlerini karşılamaktadırlar. Türkiye’de genel olarak bakıldığında, katkı payları, bağış ve yardımlar, finansmanın % 5’ini sağlarken, döner sermaye % 30, bütçe ise % 60’ını sağlamaktadır. Ancak bu finansman modelleri, Türkiye’de yükseköğretim için yeterli olmamaktadır. Türkiye’de GSYH’ye oranla, yükseköğretime % 1 pay ayrılırken,

Avrupa Ülkelerinde bu oran % 3 civarındadır. Ayrıca, öğrenci başına harcama da, Avrupa Ülkelerinin çok altında kalmaktadır.

Ülkelerin gelişmesi ve kalkınması açısından son derece büyük öneme sahip olan yükseköğretimin daha kaliteli ve verimli hale gelmesi için, yeterli bütçeye sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle, kamu bütçesinden üniversitelere ayrılan payın yükseltilmesi gerekmektedir. Bu payın yükseltilmesi bütçeye yük olarak görülmemelidir. Çünkü bütçeden ayrılan payın artırılması, üniversiteleri bilim üreten ve katma değeri yüksek kurumlar haline getirir. Bilimsel üretimin yüksek olduğu, yabancı dile hâkim olan, evrensel düzeyde teknolojiyi takip eden ve üretime katkı veren bir toplumun yaratılması, GSYH'nin arttırılmasına imkân verecektir. GSYH'nin artması da, bütçe gelirlerinin artışı sağlayarak, kamunun finansman açıklarını da azaltacaktır. Dolayısıyla, yükseköğretim bütçesinden tasarruf yapılması, bütçe gelirlerine katkı değil, aksine zarar verecektir. Ayrıca, yükseköğretim alan bireylerin gelirleri de artacağı için, artan gelirler, kişinin ödeyeceği vergileri de yükseltecektir.

Yükseköğretimin finansmanı konusunda, diğer önemli bir husus da, ekonomik ve politik bakış açısidir. Bazı ülkelerde, yükseköğretimin bedeli, daha çok yararlanan

kişiyeye ödettirilir. Bu ülkelerde yükseköğretim, paralı olarak değerlendirilir. Bazı ülkelerde ise, kamu tarafından finanse edilir. Bireysel finansmana dayalı modeller, daha çok liberal ülkelerin tercih ettiği sistemlerken, kamu tarafından finanse edilen sistemler, devletçi modeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireysel finansman sisteminin dayandığı görüş, yaralanan kişiyeye faydasının olacağı ve onun gelişimine ve refahına katkı sağlayacağı düşüncesine odaklıdır. Kamunun finanse ettiği modelde ise, eğitimin dışsallığının olduğu ve toplumu, sosyal ve ekonomik yönden geliştireceği düşüncesine odaklıdır. Ayrıca finansman modellerinde, ülkenin milli geliri ve ülkede kişi başına düşen milli gelir de dikkate alınmalıdır. Milli geliri yüksek olmayan veya kişi başına düşen milli geliri yeterli olmayan ülkelerde, finansmanın kişisel gelirlerle sağlanmaya çalışılması, belli bir ekonomik ve sosyal grubun bu hizmetten mahrum kalmasına neden olacaktır. Belli bir gelir grubunun bu hizmeti alamaması, hem topluma negatif dışsallık yaratacaktır, hem de büyüme ve kalkınma gibi makroekonomik yapılara zarar verecektir. Ayrıca gelir dağılımının çarpık olduğu ülkelerde, yoksul gelir grubunun fazla olduğu dikkate alındığında, önemli bir sosyal grubun bu hizmetten yararlanamaması, ülkenin gelişimine de zarar verecektir.

Türkiye'nin de milli gelirinin ve kişi başına düşen gelirin görece olarak düşük olduğu dikkate alındığında, yükseköğretimin finansmanı büyük ölçüde kamu tarafından sağlanmalıdır. Kaliteli ve evrensel ölçülerde bilim üreten üniversitelerimizin dünyada sayısının artması için, kamu bütçesinden yükseköğretime daha fazla pay ayrılmalıdır.

Ayrılan pay da, konu ile ilgili önemli sayıda bilimsel ampirik ve saha çalışmasında yer aldığı üzere yükseköğretim katma değerinin ekonomik ve sosyal katkısının yüksek olduğu Avrupa Birliği ülkelerinin seviyesinde olmalıdır.